

RAFA GIL

—València comença a Vilanova, —digué Francesc-Marc Alvaro, a manera de salutació, quan ens trobàrem a la porta del Cellar de Can Solà amb una copa de cava a les mans—. Els amics vilanovins m'havien citat en aquest lloc, com altres vegades anteriors. I és que el Cellar, a Vilanova i la Geltrú, més que el punt fàcil on quedar amb un conegut o un foraster, és el centre emblemàtic de la capital del Garraf. El Cellar, situat al carrer de Sant Sebastià, a tocar ja de la Plaça de la Vila, com podeu suposar pel seu nom, és un olorós santuari del vi; del vi a la carta, acabat de traure de la bóta o de la botella, begut de dret, a manera d'aperitiu que alegra les més variades converses.

Què volia suggerir amb aquella frase el periodista de l'Avui, ho vaig entendre de seguida, perquè érem en carnaval. A Vilanova i la Geltrú comença, per dir-ho d'alguna manera, el sud català, o el que és el mateix, aquest gust pel viure mediterrani, farcit de llums llampants, de nits perfumades vetllades entre músiques, d'humitats i de nostàlgies tropicals, que fa de la festa no una excepció, ni cap transgressió que en diuen alguns, sinó una exaltació plaent de la vida, és a dir, del moment grandios i efímer del gaudi, de l'excés o gust desmesurat per la disbauxa.

Personalment, no em preocupa gaire si València comença o acaba a Vilanova, però la frase em va agradar, no sé si per afalagadora o per simplement inesperada; la vaig trobar una cortesia

simpàtica, d'aquelles que complauen els més íntims atavismes i fan que t'hi trobes ben rebut i com a casa en un instant. Qui no se sent bé, acompanyat d'amics, d'un bon cava, de belles paraules, de somriures femenins i d'un ambient que preludia la festa? El brindis o salutació de Francesc-Marc Alvaro, el vaig interpretar així: com un oferiment o incitació a la gresca, com una forma de dir-me que ens trobàvem en Carnaval i que era benvingut a Vilanova.

—Com és que els valencians, amb tan merescuda fama de xarraires, de divertits i vividors, d'agradar-vos la barrila a tothora, no teniu una gran tradició de carnestoltes?

La pregunta me la dirigí somrient Bienve Moya, un altre dels vilanovins il·lustres d'aquella tertúlia improvisada a manera de pròleg al

"Vilanova i la Geltrú comença, per dir-ho d'alguna manera, el sud català. O el que és el mateix, aquest gust pel viure mediterrani, farcit de llums llampants i nits perfumades vetllades entre músiques."

carnaval. Bienve Moya és, entre altres coses i a més d'un conegut de fa anys, tot un expert en les cerimònies festives i les celebracions locals als nostres països; festes i rituals que ell coneix com ningú.

—Que ens agrada la festa és veritat —vaig respondre—, però això no vol dir que no fem res més, ni que ens passem el temps en una orgia contínua; tot treball demana descans... També hi ha carnestoltes a València, i algun, com ara el de Pego, d'un deliri desficaciat i popular; però els valencians ens disfressem de moltes maneres al llarg de l'any. Pel gener hi ha les fogueres de Sant Antoni, on els dimonis s'apodoren dels carrers, pel març tenim les falles, una mena de carnaval estàtic on el marbre es fa cartó i l'escultura ninot, o a l'abril els moros i cristians, que converteixen la història medieval en una colorista apoteosi de disfresses... Però els vilanovins no us quedeu darrere, tampoc; cada

vegada que us he visitat us he trobat de joia.
—València comença a Vilanova... —va tornar a dir algú altre—. I vam fer un nou brindis a la salut del rei carnestoltes.

Els darrers dies. Durant els últims mesos, per raons que ara no vénen al cas, he anat més d'una vegada a Vilanova i la Geltrú. La ciutat, capital de la comarca del Garraf, amb el seu ambient mariner i civilitzat, popular i aristocràtic alhora, d'una calidesa un punt tropical i un molt mediterrània, em va captivar d'entrada. En aquest temps, la ciutat i la seua gent —o la ciutat i la gent que he conegut, millor— se m'han fet verament amigues; tanta i tan amable ha estat la confiança que m'han donat, com se sol dir, que de seguida em convidaren a anar-hi pel carnaval.

“El nostre, és el carnaval més tradicional i marxós de Catalunya, no te'l pots perdre...”, em digueren amb la rauxa engrescada d'aquestes expressions. I no me l'he perdut, és clar.

Vaig quedar, doncs, amb una colla més o menys coneguda de Vilanova i la Geltrú: Joan Deltell, Eleonora Milà, Marijó Ribas, Bienve Moya, Francesc Murgades, Pere Tàpies, Francesc-Marc Àlvaro... Vaig quedar que passaria amb ells uns dies per tal de viure de dins el famós desgavell vilanoví, “el paradís de la disbauxa” com m'havia dit algú per telèfon. I així ho he fet, sinó durant tots els dies i les nits del Carnaval —no només “treballar cansa” que diria el poeta, també la festa esgota—, sí que durant les celebracions centrals d'aquesta llarga setmana, que són les que van de divendres a diumenge.

Vaig arribar a Barcelona, de camí cap a Vilanova i la Geltrú, el dia del Dijous Gras, o Llarder, dia que en la meua tradició familiar s'ha anomenat de sempre Darrer Dijous, com a preludi que és de l'arribada dels carnestoltes. El Darrer Dijous, de xiquets anàvem en família al camp per menjar l'arròs en crosta, un dels plats més saborosos del meu record.

Mentre la memòria em duia perfums de romer i rialles fantasmagòriques, jo vagarejava entre llibreries de vell, una de les distraccions predilectes quan vaig sol per Barcelona.

Mari Pau Huguet i Pere Tàpies, 'boters d'honor': “El de Vilanova, és un carnaval més de viure que no de veure, més popular que no sofisticat, més tirat cap a la participació en colla.”

A la Rambla ja s'insinuaven algunes disfresses més o menys imaginatives o fins i tot pseudo-exòtiques; a les Rambles n'hi ha sempre, de gent disfressada, com ara aquesta mena d'escultures humanes que es belluguen com un autòmat al dring agraït d'una moneda. Jo esperava distret la persona que em duria a Vilanova i la Geltrú i anava ambientant-me per a la festa.

En un d'aquests esgavellats magatzems de pòls sàvia, casualment, vaig trobar una publicació dedicada a les nostres festes populars i la vaig adquirir. Un dels autors del llibre en qüestió era Bienve Moya, a qui anava a visitar precisament a Vilanova. Així, m'hi vaig posar tot d'una a fullejar el llibre per preparar-me l'ànim per al carnaval. “A les Illes en diuen els Darrers Dies d'aquells que nosaltres denominem carnestoltes” i tot seguit es descrivia el calendari d'aquestes jornades apocalípticament adjectivades que aviat jo mateix anava a viure en directe a Vilanova i la Geltrú.

Els autors —Avel·lí Artís-Gener i Bienve Moya— explicaven el seguit de celebracions —àpats, balls, desfilades, disfresses...— habituals en aquesta setmana de follies i de màscares que preparen cos i esperit a suportar les tristors i els sacrificis de la Quaresma.

Les estampes tòpiques que s'acostumen a tenir dels carnivals —abans de veure i viure el de Vilanova, és clar—, són les de Rio de Janeiro i les de Venècia. Les primeres són imatges del desig, les segones del somni. Rio: unes estupendes mamelles mulates envoltades de plomes tropicals, un bon cul acodonyat amb un tanga de pedreria, carrosses amb plàtans exuberants... Venècia: pierrots sofisticats, putxinellis pujats de Nà-

pols, solitàries gòndoles misterioses, màscares divuitesques, sedes orientals...

Però a Vilanova i la Geltrú, pel poc que me n'havien contat d'abans, el carnaval seria una altra cosa, més de barreja i més de casa: més íntim i discret, però també més desvergonyit que el de Venècia, menys exuberant que el de Rio (l'estil carioca, l'imiten a Sitges, diuen els vilanovins, amb un punt d'ironia local); un carnaval més de viure que no de veure, més popular que no sofisticat, més tirat cap a la participació en colla.

L'Arrivo.

M'hi vaig anar preparant, doncs, a un cap de setmana ple de sorpreses, d'aquests que per excepcionals es fan memorables. I no em va defraudar gens, el carnaval vilanoví. Ben al contrari, em va regalar el que esperava i més que ni

era d'esperar. La realitat, ja se sap, sovint supera la més arrauxada ficció.

L'Arrivo és la desfilada de màscares i disfresses amb la qual es dona entrada al rei Carnestoltes a Vilanova i la Geltrú. I amb aquesta ve baixa de ressonàncies italianitzants —diuen els entesos que les relacions de Vilanova amb Itàlia han estat enriquidores i constants durant segles—, el carnaval vilanoví ens mostra no solament els propis orígens, sinó també les seues formes populars, tan autòctones com anàrquiques i mediterrànies, de profundes arrels vitalistes.

L'Arrivo és, per tant, una paròdia del poder i dels seus discursos grandiloqüents, sovint tan ampul·losos com falsos. L'Arrivo, si més no per a mi, que no puc deixar de veure aquestes representacions amb la farsa que solem donar a aquests rituals els valencians, és una mena de falla en viu, de sainet o de comèdia, on la gent aprèn a burlar-se sanament dels propis defectes i els exculpa mitjançant la figura del ninot, de l'ocultació alliberadora que aporta la disfressa. L'arribada del rei Carnestoltes significa, doncs, la presència consentida de l'absurd, del regne dels poca-soltes, és a dir, una teràpia individual i una psicoanàlisi col·lectiva alhora.

Amb aquesta benvinguda del grotesc, la tradició vilanovina ha creat tota una sèrie d'actes

RAFA GIL

que donen a aquest Carnaval un esperit a estones saltat, a moments coent i al final dolcíssim. Entre aquests elements locals, aporten presències fastuoses els mantons de Manila que llueixen les dones — una bella i colorista nostàlgia colonial—, la batalla de merengues, la xatonada...

La xatonada és el gran àpat que inicia el ple del carnaval a Vilanova.

I aquest àpat té com a men-

ja especial el xató, un plat que per ell mateix ja és tot un tast carnavalesc. Una de les més suculentos descripcions del xató que conec —no sóc cap especialista gastronòmic, jo—, la fa Pere Tàpies, precisament: "El xató és una amanida a la valenciana, és a dir, amb tots els ingredients barrejats, composta d'escarola, tonyina, bacallà fresc, anxoves, olives, i amanida amb una salsa, família per color i temperament dels romescos, de color cardenalici..."

Pere Tàpies, (el de les Tàpies variades), és un dels vilanovins més exemplars que he conegut en aquests dies. D'ell he après que sols després de tastar un bon xató i d'haver resistit l'impacte d'una merenga a la cara, qui siga, i vinga d'on vinga, "pot considerar-se ciutadà de Vilanova per tota la vida, ja que ha estat convenientment batejat". I té raó. Només així, i si amb alguns vinets o caves al cos millor, es pot i se sap participar plenament del Carnaval vilanoví, s'està diguem-ne plenament preparat, o iniciat per al seu goig. I ho puc dir per experiència.

Dissabte de carnaval. El dissabte, Vilanova ja era una estupenda i alegre disfressa. D'entrada i al matí, m'hi vaig fer dur al mercat, que és un dels llocs que primer m'agrada veure en una ciutat. I aquell matí, les parades del mercat no solament mostraven els esplendors del peix fresc acabat d'eixir de les barques, dels embotits més variats, així com de les verdures més vistoses, sinó que l'amè espectacle que ja de per si és tot mercat, pujava de to i es feia sublim davant una Cleopatra que tallava una cuixa de vedella, o en veure com unes bruixes rialleres netejaven escaroles, per posar dos vistosos exemples d'aquell carnavalesc mercat.

Després, de passeig, vaig poder comprovar com arreu de Vilanova i la Geltrú l'ambient carnavaler prenía un to familiar, casolà, apte per a tots els públics; ara en forma de carrers i balcons engalanats amb vistosos mocadors, ara amb criatures vestides de pirates o *peterpans* que corrien més que volaven. Allà on anava em sentia convidat a una festa que era popular i de tots. De conversa en conversa, d'àpat en àpat, el món particular d'aquesta ciu-

"De passeig, vaig poder comprovar com arreu de Vilanova i la Geltrú l'ambient carnavaler prenía un to familiar, casolà, apte per a tots els públics; ara en forma de carrers i balcons engalanats amb vistosos mocadors, ara amb criatures vestides de pirates o 'peterpans' que corrien més que volaven. Allà on anava em sentia convidat a una festa que era popular i de tots."

tat se m'obria saborós i fresc com una magrana.

Hi ha qui s'entesta a mostrar els catalans com una gent tancada, avorrida, que només pensa a treballar i fer diners. I si de treballar i fer diners els catalans en saben de llargues i de curtes, tampoc no es cansen a l'hora de la gresca. En açò, com en altres aspectes, ells i nosaltres si fa no fa som "cosins germans" que se solia dir en altres temps.

Tan summament divertida em va semblar la nit de carnaval —"carnaval, carnaval..."— que vaig procurar deixar ben alt el pavelló valencià del qual m'havien atorgat la representació. I no sols no em vaig sentir mai un estrany, sinó al contrari: em vaig sentir com un més, en aquell grup d'amics que jugaven a participar plenament de la màgia particular de l'esperat i desitjat carnaval.

M'havien dit que anava a formar part d'un esdeveniment històric dins la història del carnaval vilanoví. Anava a formar part d'una comparsa nova, o millor, de la recuperació de la famosa i prestigiosa Comparsa dels Boters, comparsa que en els seus temps havia estat "la nota de carter més simpàtica i atractívola que ningú no es deixa perdre", segons que en deia Xavier Garcia a Vilanova i la Geltrú i el seu gran carnaval. Ara, els nous "boters" eren una colla variadíssima d'artistes, de músics, d'artesans de les paraules, de professionals de la ràdio, de la televisió i de la premsa, de savis i seriosos professors, de prestigiosos professionals, que havien decidit ells també aportar el seu gra de ludisme al carnaval. Amb ells i els seus "boters d'honor", Pere Tàpies i Mari Pau Huguet, començarem tots sopant a la Fitorra, i acabarem de matinada sols i perduts cantant havaneres a la lluna vora mar.

Gràcies, doncs, a aquest conjunt d'aprenents de boters, vaig poder conèixer i viure la mesura humana d'aquesta festa. Una festa on no em sentia ni em sentiré mai cap espectador foraster,

"Les parades del mercat no solament mostraven els esplendors del peix fresc acabat d'eixir de les barques, dels embotits més variats, així com de les verdures més vistoses. L'amè spectacle que ja de per si és tot mercat, pujava de to i es feia sublim davant una Cleopatra que tallava una cuixa de vedella."

i sí un vilanoví anònim que gaudeix com tants altres del seu delirant camuflatge d'una nit.

I va ser amb aquesta colla, que de boters només tenien la seua noble devoció al vi, amb els qui vaig passejar Vilanova, amb nocturnitat però sense traïdories, muntat en un camió trepidant, convertit en una discoteca mòbil que per allà on passava feia ballar ritmes tropicals al personal disfressat que omplia el carrer i que aportava calor al color. Mai no m'hauria imaginat passejar tot un carnaval en tràveling, com si filmara en somnis els deliris i desitjos d'una nit.

Va ser magnífic i no sé si irrepètible. Potser va ser l'esperit carnavalesc, aquell que Pere Tàpies referint-se al vi va qualificar d' "imprudent, frisós, negre, fanfarró, carnós, d'aquells que en ser beguts activen la inventiva, agiten l'emoció, lubrifiquen la verbositat i trapellen la fisonomia", qui ens va fer viure una nit de carnaval com mai abans. Potser.

Les dolçors del diumenge. El diumenge a migdia, Vilanova va omplir-se d'una multitud de barretines, de mantons de Manila, de banderes i de colors estridents, tots ballant atrotinadament una banda o patxanga militar. La festa i l'animació eren totals. La Plaça de la Vila es convertí a l'hora justa en una dolça paròdia de la guerra; d'una guerra on els projectils eren caramels i on no n'hi havia ni vencedors ni vençuts. Aquell torneig ingenu em va semblar el colofó perfecte d'aquell pintoresc carnaval. Veure tot un poble engrescadíssim a llançar-se tones de caramels entre músiques marcial, com irreverents, divertides i goloses criatures, resultava tan deliciosament surrealista, que vaig acabar participant jo també d'aquell combat.

En acabar el torneig, la Plaça de la Vila es buidà silenciosa. Era l'hora de dinar i qui no ho feia en colla ho feia en família. El marbre lluïa de sol i de sucre. El terra crequejava a causa d'una mena d'arena dolça. Vaig sentir que algú deia una brofegada magnífica i que un altre li tornava un comentari, a propòsit d'aquell dolç polsim de color rosa que impregnava el silenci de la plaça.

"València comença a Vilanova", vaig recordar en un moment. I vaig pensar: certament, el carnaval de Vilanova més que únic és dolç... I no només per la pols dels caramels triturats. **Josep Piera**